

2023-12-14

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
Ju2023/02265

Remissyttrande över SOU 2023:60 - Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel 2

Sveriges Domareförbund har anmodats yttra sig över rubricerade betänkande.

Sveriges Domareförbund är ett yrkesförbund för domare. Förbundet ska företräda Sveriges domare i lagstiftnings- och rättsskipningsfrågor, värna om domstolarnas självständighet och i övrigt bevaka frågor av betydelse för den dömande verksamheten.

Allmänna synpunkter

Förbundet har i sitt yttrande över utredningens delbetänkande, SOU 2022:52, uppgett att den generella tvångsmedelsnivån i samhället är en politisk fråga. Sveriges Domareförbund ser i likhet med vad som anfördes angående delbetänkandet alltjämt risker med att stötvisa lagändringar – där förslagen som lämnas i det nu remitterade betänkandet är de senaste i en lång rad – rubbar systemets inneboende proportionalitet.

Utredningens förslag om att den utökade brottskatalogen i inhämtningslagen ska omprövas innan år 2030 ger en möjlighet att i detta, eller annat, sammanhang utreda de senaste decenniernas lagändringars samlade konsekvenser för den personliga integriteten. Den av Sveriges Domareförbund efterfrågade översynen bör bestå av en samlad bedömning om systemet som helhet alltjämt kan anses stå i proportion till de ändamål som tvångsmedelsanvändningen försöker uppnå. En sådan utredning bör även innehålla jämförelser med andra europeiska länders rättsordningar inom området för att ge en överblick över hur det svenska systemet förhåller sig till dessa. Givetvis bör en översyn även innefatta den svenska övervaknings- och tvångsmedelslagstiftningens förenlighet med Europakonventionen och EU-rätten i ljuset av de senaste årens rättsutveckling.

Synpunkter på förslaget

En stor del av den tvångsmedelskatalog som tidigare varit förbehållet brottsutredning blir genom förslaget tillämpliga även i underrättelseverksamheten och kan till skillnad mot tidigare även i vissa fall inriktas mot enskilda individer. Kraven som ställs för att använda ett tvångsmedel enligt preventionslagen, lagen om hemlig dataavläsning och inhämtningslagen utgår från begreppet brottslig verksamhet. Detta begrepp är svårdefinierat och svårt att avgränsa mot de låga krav som ställs för att inleda en förundersökning. Den utredningen som prövningen av tvångsmedelsanvändning utgår ifrån är i stor utsträckning begränsat till de uppgifter som ansökande myndighet lämnar. Någon bevisning förekommer knappast i dessa fall och praxisbildningen är av naturliga

skäl skral. Detta kan medföra tillämpningsproblem vid prövningen av de rättsliga förutsättningarna för om tvångsmedlet ska tillåtas eller inte och svårigheter att sätta tvångsmedlet i proportion till faktiska omständigheter. Detta gäller givetvis oavsett om det är en åklagare eller domstol som fattar beslut. För preventiva tvångsmedel riskerar prövningsordningen med flera olika domstolar, den låga överklagandefrekvensen, den vida bedömningsmarginalen och den stränga sekretessen som omgärdar de faktiska omständigheterna även att skapa en disparat rättstillämpning.

En annan aspekt, som inte lyfts i betänkandet, kan vara att samma individ kan utsättas för övervakning genom olika metoder samtidigt, efter beslut från både åklagare och domstol eller av olika domstolar. Exempelvis kan en domstol gett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt preventivlagen och åklagare till inhämtning av kommunikationsdata enligt inhämtningslagen. En proportionalitetsbedömning enligt regeringsformens och europarättens krav då kan vara svår att göra i det enskilda fallet då prövningsorganet inte nödvändigtvis har tillgång till uppgifter om samtliga tvångsmedel som samma misstanke föranlett.

Det finns en rik flora av olika tvångsmedel och övervakningsåtgärder som regleras i olika lagar. Dessa berikas ytterligare av förslag som i närtid lämnas eller har lämnats i olika betänkanden. Gemensamt för dem är att de omgärdas av olika rättssäkerhetsmekanismer för att säkerställa att de är förenliga med grundläggande fri- och rättigheter. Ett samlat system saknas för olika former av förhandsprövningar och klagomålshantering (se exempelvis de nyligen föreslagna förhandsprövningarna av Post- och telestyrelsen och Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden i SOU 2023:22 eller den nya delegationen under Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamhet som föreslås i SOU 2023:51). Regeringen bör överväga att samla förhandsprövningen av flera olika former av tvångsmedel och övervakningsåtgärder till en specialdomstol. Detta ger möjlighet till en samlad överblick, enhetlig praxis, hög kompetens och krav på säkerhet. En specialdomstol kan resurssättas för att tillmötesgå krav på effektivitet och kommer inte drabbas av någon jävsproblematik vid eventuella efterföljande åtal. En specialdomstol uppfyller även, så som utredningen konstaterat på sidan 232, tveklöst kraven som uppställs för förhandsprövningar enligt EU-rätten och Europakonventionen. Europadomstolen har vid upprepade tillfällen anfört att en domstol är att föredra framför andra myndigheter för att garantera oberoende, opartiskhet och ett korrekt förfarande. Åklagarmyndighetens ställning i förhållande till polisen får anses vara mer osäker efter EU-domstolens uttalanden i målet *Prokuratuur*. Samma resonemang kan föras angående enskildas rättsmedel, där Europadomstolens avgörande i målet *Centrum för Rättvisa mot Sverige* ger indikationer på att prövningen bör anföras ett särskilt och helt oberoende organ.

Med dessa synpunkter lämnar Sveriges Domareförbund förslagen i betänkandet i övrigt utan erinran.

Detta remissyttrande har beslutats av förbundets styrelse.

Hanna Werth
ordförande